

vestro illic lætati sumus. Inde navigio pisces capiendo, ad villam pervenimus. Tassilo vero, ut speramus, fidelis vester, de his quæ ab eo quæsimus prudenter nobis in omnibus responsum dedit. Et putamus, si eum probaveritis, et secundum scientiam vel doctrinam vestram aliquod servitium ei injunxeritis, quod vobis exinde placere curabit. Precamur denique, ut illo præposito vestro præcipiatis, ut de illo manso quod vestra charitas nobis beneficiavit, bonum certamen secundum promissionem vestram facere studeat, qualiter nobis vobisque

A exinde merces accrescat. De plumbo autem et materie similiter demandate, qualiter navigio juxta voluntatem vestram de sancto illo usque ad locum ubi Signa confluit in mare, nos ita adducere possimus, quatenus Dominum meum sanctum illum amatorem vestrum una cum omnibus sanctis, quorum reliquias in monasterio habemus, intercessores exinde habeatis. Deus omnipotens ejus temporibus in præsentem sæculo vos sanum et incolumem custodiat, et in futuro cum sanctis angelis lætabundum efficiat. Amen.

III.

COMMONITORIUM CUJUSQUE EPISCOPI

AD SACERDOTES SUBDITOS SIBI CÆTEROSQUE MINISTROS CUJUSCUNQUE ORDINIS ECCLESIASTICI.

(Ex Marten., Amplissima Collectio.)

Fratres sacerdotes Domini cooperatores nostri ordinis estis, et nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus, vos locum Eleazari et Itamari. Nos vice duodecim apostolorum fungimur, vos septuaginta duorum discipulorum. Nos pastores vestri sumus, vos plebis vobis commissæ. Nos de vobis rationem reddituri sumus summo pastori Domino nostro Jesu Christo, vos de plebe vobis commissæ. Ideoque, charissimi, vestrum videte periculum. Admonemus itaque et obsecramus fraternitatem vestram, ut quæ vobis suggerimus, memoriæ commendetis, et opere exercere studeatis.

I. In primis admonemus ut vita et conversatio vestra irreprehensibilis sit, scilicet ut cella vestra sit juxta ecclesiam, et in domo vestra feminas non habeatis.

II. Omni nocte ad vigilias surgite; cursum vestrum horis certis decantate.

III. Missarum solemnitates celebrationesque religiose peragite; corpus et sanguinem Domini cum timore et reverentia sumite; vasa sacra propriis manibus abluite et extergite.

IV. Nullus cantet nisi jejunos; nullus cantet qui non communicet.

V. Nullus cantet sine amictu, alba, stola, fanone, casula. Et hæc vestimenta nitida sint, et ad nullos alios usus sint.

VI. Nullus cum alba, qua in suos usus utitur, præsumat missam celebrare [Al., cantare, hic et in-

* Plenarium aliqui cum Missale confundunt; aliqui ita distinguunt, ut Missale sit liber ecclesiasticus continens officium missarum, Plenarium liber complectens Epistolas et Evangelia. Crediderim tamen Missale plenarium esse librum, in quo non modo canon, orationes et præfationes continentur, sed etiam Epistolæ et Evangelia, omnia denique quæ in choro cantantur.

B fra]. Nullus in ligneo aut vitreo calice audeat missam celebrare.

VII. Nulla femina ad altare accedat, nec calicem Domini tangat.

VIII. Corporale mundissimum sit. Altare sit cooptum de mundis linteis. Super altare nihil ponatur nisi capsæ et reliquiæ et [Al., aut forte] quatuor Evangelia et pyxis cum corpore Domini ad viaticum infirmis, cætera in nitido loco recondantur.

IX. Missale, * Plenarium, Lectionarium, Antiphonarium, b utrumque librum xl homiliarum unusquisque habeat.

X. Locus in secretario vel juxta altare sit præparatus, ubi aqua effundatur quando sacra vasa abluuntur, ibique vas nitidum cum aqua pendeat, ubi sacerdos manus lavet post communionem.

XI. Ecclesiæ sint bene coopertæ et cameratæ, atrium ecclesiæ undique muratum c.

XII. Nullus extra ecclesiam per domos, vel in locis non consecratis, missam cantet, nec solus cantet d.

XIII. Quisque presbyter clericum habeat qui epistolam vel lectionem legat, eique ad missam respondeat et cum quo psalmos cantet.

XIV. Infirmos visitate, eosque Deo reconciliate oleo sancto ungit, et propria manu communicate. Nullus præsumat tradere communionem laico vel feminae ad ferendum infirmo.

XV. * Nullus sacrum chrisma vendat, nullus pro baptizandis, vel pro corpore Domini, vel pro reconciliatione, vel pro sepultura, vel pro consecrandis

b In Victorino codice desideratur utrumque librum xl homiliarum.

c Victor., Sepi munitum.

d In Victor. deest nec solus cantet.

e In codice Victorino hic articulus sic legitur: Nullus vestrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis, præmium vel munus exigat. Omissis reliquis.

ecclesiis pretium quærat, vel ecclesias aliquorum A data pecunia subripiat.

XVI. Videte ne per negligentiam vestram ullus infans sine baptismo moriatur.

XVII. Nullus vestrum sit ebriosus, litigiosus, a nullus arma in seditione ferat, b nullus canum vel avium jocus inserviat, nullus in tabernis bibat.

XVIII. Unusquisque vestrum, quantum sapit, plebi suæ c de Evangelio, de Epistola, vel aliqua divina Scriptura Dominico die vel festis diebus annuntiet.

XIX. Curam pauperum, peregrinorum, orphanorum habeat, eosque ad prandium invitet, d ut in his et aliis hujusmodi a vobis alii exemplum capiant.

XX. Omni die Dominico ante missam aquam benedictam facite, unde populus et loca fidelium aspergantur e.

XXI. Sacra vasa vel vestimenta sacerdotalia non dentur in vadimonium f negotiatori vel alicui sæculari.

XXII. Nullus vestrum minus digne pœnitentem cujuscumque rei gratia ad reconciliationem adducat, et ei reconciliationis testimonium ferat.

XXIII. Nullus vestrum usuras exigit, et conductor sui senioris g existat. Res et facultates quas post diem ordinationis vestræ acquiritis, ad ecclesiam cui deservitis pertinere sciatis.

XXIV. Nullus sine scientia et consensu nostro ecclesiam acquirat. h Nullus per potestatem sæcularium ecclesiam obtineat; nullus ecclesiam ad quam titulus est dimittat, et ad aliam causa quæstus migret.

XXV. Nullus plures teneat ecclesias sine aliorum auxilio presbyterorum, nullatenus una ecclesia inter plures dividatur.

XXVI. Nullus alterius parochianum, nisi in itinere, aut si sibi placitum fuerit, ad missam recipiat. Nullus in alterius parochia i sine licentia illius cantet.

XXVII. Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat.

XXVIII. Nullus pœnitentem invitet carnem manducare vel vinum bibere, nisi pro eo ad præsens eleemosynam dederit.

XXIX. j Nullus præsumat baptizare, nisi in vigilia Paschæ et Pentecosten, nisi pro periculo mortis. D

a Codex Victorinus addit, quia servum Domini non oportet litigare.

b Addit Victorinus, quia arma nostra debent esse spiritualia.

c Victorinus sedex. De Evangelio vel Apostolo die Dominico vel festis diebus annuntiet. Verbum Dei debetis prædicare.

d Codex Victorinus totum hunc articulum in secunda persona enuntiat; tum hæc subdit: Estote hospitales, ut a vobis alii exemplum bonum sumant.

e Vict., Aspergatur, omisso, et loca fidelium, additque: Et ad hoc solum vas habete.

f Vict., Nolite in vadium dare negotiatori aut tabernario.

g Vict., Novi senioris.

h Codex Vict. addit: Nullus per pecuniam alterius ecclesiam supplantet.

XXX. Unusquisque fontes habeat, si non potest habere lapideos, habeat aliud vas ad hoc tantummodo præparatum k.

XXXI. Omnibus parochianis vestris symbolum et orationem Dominicam insinuate.

XXXII. Jejuniium quatuor temporum, rogationes, litaniam majorem eis indicite l.

XXXIII. FERIA IV ante Quadragesimam eos ad confessionem invitate, eisque juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est.

XXXIV. Tribus vicibus in anno, scilicet in Natale Domini, Pascha, Pentecosten, m omnes fideles communicent.

XXXV. Certis temporibus conjugati ab uxoribus B abstineant n.

XXXVI. Eulogias post missas in diebus festis accipiant.

XXXVII. o Nullus presbyter in itinere sine stola incedat; nullus induatur vestimentis laicalibus; nullus rem aut possessionem aut mancipium ecclesiæ vendat, aut commutet, vel quocumque ingenio alienet.

XXXVIII. Dominicum diem aliasque festivitates a vespera usque ad vesperam celebret unusquisque p.

XXXIX. Cantus et choro mulierum in atrio omnino prohibete.

XL. Carmina diabolica quæ super mortuos nocturnis horis vulgus cantare solet, et cachinnos quos exercent, sub contestatione omnipotentis Dei C prohibete.

XLI. q Excommunicatis missam ne cantetis, et plebi vobis commissæ ne hoc faciat interdicatis omnino.

XLII. Nullus presbyter ad nuptias eat.

XLIII. r Nullus uxorem, nisi publice celebratis nuptiis, accipiat. Raptum nullus faciat. Nullus proximam suam accipiat. Nullus sponsam alterius ducat.

XLIV. Unusquisque porcarios et alios servos suos Dominicis diebus vel festivis ad missam venire faciat.

XLV. Patrini suos spirituales filios symbolum et orationem Dominicam vel doceant, vel docere faciant. D

i Vict., absque proprii presbyteri voluntate vel rogatu.

j Hic articulus desideratur in Victorino.

k Vict. addit, in quo nihil aliud fiat.

l Vict., plebibus vestris omnimodis observandum insinuate.

m Vict., omnes fideles ad communionem corporis et sanguinis accedere ammonete.

n Vict., abstinere exhortamini.

o In codice Vict. deest, nullus presbyter in itinere sine stola incedat.

p Vict., absque opere servili celebrare docete.

q Vict., cum excommunicatis nolite communicare, nullus præsumat illis missam cantare, sed et plebibus vobis commissis hoc annuntiate.

r Codex Vict., omnibus nuntiate, ut nullus, etc.

XLVI. Chrisma semper sit in sera ^a propter quosdam infideles.

XLVII. ^b Quisque presbyter expositionem Symboli vel Dominicæ orationis habeat scriptam juxta traditionem orthodoxorum Patrum, et eam pleniter intelligat, et inde prædicando populum sibi commissum assidue ore instruat. Orationes missarum, præfationem canonis, eundem canonem pleniter intelligat, ut memoriter ac distincte proferre valeat. Epistolæ et Evangelii sensum saltem juxta litteram sciat. Psalmorum verba et distinctiones memoriter teneat. Exorcismos et orationes ad catechumenum faciendum,

^a Vict. addit, *aut sub sigillo.*

^b Quæ sequuntur desunt in codice Victorino, quorum loco hæc leguntur: « Volumus autem, fratres charissimi, quatenus quæ nostra percepistis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis B

ad baptismum consecrandum, et preces super masculum et feminam singulariter et pluraliter distincte proferre sciat, et ordinem baptizandi ad succurrendum infirmis, et ordinem reconciliandi secundum auctoritatem canonum, et ordinem unguendi infirmos, et ordinem in exsequiis defunctorum, exorcismos quoque et preces super salem et aquam, cantum nocturnum et diurnum, compotum si non majorem, saltem minorem, id est, epactas, concurrentes, regularesque terminos, Martyrologium, Pœnitentialem unumquisque habeat.

studeatis operibus adimplere, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen. »

IV.

^a TRACTATUS

Utrum animæ de humanis corporibus exeuntes mox deducantur ad gloriam vel ad pœnam, an expectent diem judicii sine gloria et pœna.

(Ex Maio, Script. vet. Nova Collectio.)

Serpens ille veterosus, qui dudum contra catholicam fidem hæreticorum linguas exacuit, nunc quoque cujusdam ^b Arseniotis labia erroris sui veneno infecta, post illorum perenne silentium, ad relivivas blasphemias aperire satagit. Insibilans enim per eundem submurmurat virum, si tamen res ita se habet ut de illo fama vulgavit, quod ante novissimum examinis diem nullus electus regna cœlorum, nullus reprobos loca penetret inferorum. Quod nimirum pravæ hæreseos dogma si vel ad momentum recipiatur, magnum fidelibus detrimentum afferre probatur: facit enim eos et ad vitæ gaudia quærenda pigerrimos, et ad gehennæ supplicia vitanda nimis incautos. Contra quem utique facilis est mihi congressus, quia omnes rectæ fidei assertores mecum destruunt ejus conatus; nullus namque ei patriarcharum, nullus prophetarum, nullus consentit apostolorum: non scilicet Moyses, non David, non Salomon, non Isaias propheta, non ullus post Isaiam alius propheta, non Petrus apostolus, non Paulus, non Joannes, non Matthæus, non Judas, non Jacobus, non Lucas, non Marcus: sed nec ullus omnino catholicæ fidei tractator post istos hujus errorem attemptasse aliquando fuit inventus. Et ut egregios commemorem de multis, non Gregorius Nazianzenus, non Joannes Constantinopolitanus, non Pictaviensis Hilarius, non Mediolanensis Ambrosius, non Hippone-regius Augustinus, non Bethlehemiticus Hierony-

mus, non Alexandrinus Cyrillus, non ita docuit Gregorius papa Romanus. Horum certe plura ego ^c in sanctis tractatibus legi, sed in his huic simile nusquam inveni. Quis autem non videat quantæ sit temeritatis, quantæque dementiæ, quemlibet unum mendacem homunculum contra tot veracissimos insignisque virtutis testes, sine teste congrédi velle? Sed necesse est ut hoc quod veritatis defensione nudis verbis asserimus, vestitis sententiis plenius indagemus.

Veritatis igitur scripturam sequentes, ostendamus primo, si placet, ante adventum Mediatoris in carnem omnes reprobos omnesque electos ad infernum descendisse, quanquam inter hos et illos diversa merita magnum firmaverint chasma; ac deinde post ejusdem sacratissimam mortem, et electos ad regna cœlestia, et reprobos ad loca pervenisse pœnalia. Quod enim ante incarnatam Dei sapientiam peccatores ad inferna descenderint, Mosaica testatur auctoritas, quæ Dathan et Abiron eorumque socios, terra sorbente, ait, descenderunt in infernum viventes. Et hæc quidem illa specialiter de quibusdam; generaliter vero de cunctis Davidica promittitur æque sententia, qua dicitur: *Sicut oves in inferno positi sunt, et mors pascet eos* (Psal. XLVIII, 15). In libro quoque, qui Salomonis Sapientia prænotatur, enarratis multis reproborum miseriis, ipsa Sapientia ita concludit dicens: *Talia dixerunt in inferno hi qui peccaverunt* (Sap. v, 14).

^a Tractatum hunc ex antiquissimo codice Rom. Casanatensi, anno 812 scripto, sumpsisse se adnotavit Laur. Zacagnius, qui prelo commissurus erat, nisi morte fuisset interceptus.

^b Arsenii cujusdam, quem alterum Jeremiam vocat, meminit Paschasius Ratib. De corp. et sang. Dom., in prologo. ZACAGNIUS.